

УДК 378.657

І. П. Приходько,

доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту,
Дніпропетровський державний аграрний університет

МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ БУХГАЛТЕРІВ ДО ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

METHODS OF DIAGNOSIS OF READINESS OF FUTURE ACCOUNTANTS FOR TEACHING DURING
STUDYING THE MASTER COURSES

Дослідження викладені у статті, спрямовані на обґрунтування та апробацію базових методик та принципів діагностики готовності майбутніх бухгалтерів до викладацької діяльності в процесі магістерської підготовки за спеціальністю “Облік і аудит”.

Studies conducted in the article are aimed at study and tested basic approaches and principles of diagnosis readiness for future accountants to teaching in the Master’s training in “Accounting and Auditing”.

Ключові слова: бухгалтер, викладацька діяльність, методи діагностики, магістерська підготовка, егоцентрична спрямованість, прагматична спрямованість, ідеалістична спрямованість, гуманістична спрямованість, семантичний диференціал, педагогічна рефлексія.

Key words: accountant, teaching activities, methods of diagnosis, master training, self-centered focus, pragmatic orientation, idealistic orientation, humanistic orientation, semantic differential, pedagogical reflection.

ВСТУП

На сьогодні діагностування рівня готовності особистості до професійної діяльності є складним феноменом, на нашу думку, її діагностика має бути комплексною, спрямованою на дослідження усіх її складових. Адже сучасні програми магістерської підготовки майбутніх бухгалтерів мають обов’язково включати елементи професійної науково-педагогічної підготовки, які повинні закріплюватись змістовними методиками діагностики.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

З метою діагностування готовності майбутніх бухгалтерів до викладацької діяльності слід дослідити комплекс базових методик діагностування задля найбільш якісного визначення рівня готовності майбутніх бухгалтерів до викладацької діяльності в процесі магістерської підготовки за спеціальністю “Облік і

аудит”.

Завдання дослідження:

— дослідити зміст та сутність ціннісно-мотиваційної складової готовності майбутніх бухгалтерів до викладацької діяльності;

— обґрунтувати багаторівневу методику дидактичного тесту в процесі діагностики готовності майбутніх бухгалтерів до викладацької діяльності;

— виявити та систематизувати ключові складові методу незавершених речень, методу шкальної самооцінки, методики особистісного диференціалу, методики визначення рівня сформованості педагогічної рефлексії в процесі загальної оцінки готовності майбутніх бухгалтерів до викладацької діяльності.

У статті використано історичний та логічний (для дослідження еволюції постановки проблеми та наступності її вирішення), конкретизації (для обґрунтування спеціальних методів діагностики рівня готовності

Таблиця 1. Методика шкальної самооцінки професійних умінь

Професійні уміння	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Гностичні										
Дидактичні										
Конструктивні										
Проектувальні										
Організаційні										
Комунікативні										
Рефлексивні										

майбутніх бухгалтерів до викладацької діяльності), абстрагування (для вивчення окремих специфічних підходів та принципів оцінки рівня готовності майбутніх бухгалтерів до викладацької діяльності) методи.

Таблиця 2. Методика особистісного диференціалу (за К.К. Платоновим)

Підсистема	Власність	3	2	1	0	-1	-2	-3	Властивість
К	Спостережливий	3	2	1	0	-1	-2	-3	Неспостережливий
К	Емпатійний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Байдужий
К	Поступливий	3	2	1	0	-1	-2	-3	Впертий
К	Доброзичливий	3	2	1	0	-1	-2	-3	Ворожий
К	Толерантний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Нетерпимий
К	Чуйний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Безтактний
К	Щирий	3	2	1	0	-1	-2	-3	Нещирий
К	Контактний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Неконтактний
МО	Принциповий	3	2	1	0	-1	-2	-3	Непринциповий
К	Неконфліктний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Конфліктний
МО	Чесний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Нечесний
МО	Порядковий	3	2	1	0	-1	-2	-3	Розпушений
МО	Об'єктивний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Необ'єктивний
К	Оптимістичний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Песимістичний
МО	Життєлюбний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Занепадницький
МО	Гуманістичний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Егоїстичний
МО	Справедливий	3	2	1	0	-1	-2	-3	Несправедливий
МО	Незалежний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Залежний
МО	Безпристрасний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Пристрасний
МО	Сміливий	3	2	1	0	-1	-2	-3	Бояливий
Е	Цілеспрямований	3	2	1	0	-1	-2	-3	Стихийний
Е	Енергійний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Млявий
Е	Активний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Пасивний
Е	Витривалий	3	2	1	0	-1	-2	-3	Втомлений
Е	Спокійний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Роздратований
Е	Стабільний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Нестабільний
Е	Врівноважений	3	2	1	0	-1	-2	-3	Неврівноважений
Е	Працездатний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Непрацездатний
О	Відповідальний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Безвідповідальний
О	Вимогливий	3	2	1	0	-1	-2	-3	Невимогливий
О	Ініціативний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Ініціативний
О	Дисциплінований	3	2	1	0	-1	-2	-3	Недисциплінований
О	Саморганізований	3	2	1	0	-1	-2	-3	Неорганізований
О	Самостійний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Несамостійний
О	Наполегливий	3	2	1	0	-1	-2	-3	Упертий
О	Старанний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Нестаранний
О	Розпорядливий	3	2	1	0	-1	-2	-3	Нерозпорядливий
О	Самокерований	3	2	1	0	-1	-2	-3	Самонекерований
Е	Зацікавлений	3	2	1	0	-1	-2	-3	Байдужий
Е	Захоплений	3	2	1	0	-1	-2	-3	Безучасний
МИ	Самокритичний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Несамокритичний
МИ	Креативний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Трафаретний
МИ	Розумний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Неосвічений
МИ	Чуйний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Нечуйливий
МИ	Аналітичний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Бездоказовий
МИ	Прогностичний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Непрогностичний
МИ	Послідовний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Непослідовний
МИ	Реалістичний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Ілюзорний
МИ	Фундаментальний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Поверхневий
МИ	Рефлексивний	3	2	1	0	-1	-2	-3	Нерефлексивний

РЕЗУЛЬТАТИ

Для діагностики ціннісно-мотиваційної складової готовності майбутніх бухгалтерів до викладацької діяльності нами була застосована методика “Структура спрямованості педагога” В.А. Семиченко [3, с. 384], яка спрямована на визначення особливостей ціннісних орієнтацій фахівців педагогічної сфери: гуманістичних, ідеалістичних, егоцентричних та прагматичних. Домінування однієї з чотирьох професійних орієнтацій виявляють загальну ціннісну спрямованість

майбутнього викладача.

Егоцентрична спрямованість — це спрямованість, при якій цілі, інтереси, потреби особистості звернені на її саму (мають егоцентричний характер), займають центральне місце в ієрархії цінностей; спілкування з іншими людьми, як правило, характеризується маніпулятивністю, відсутністю істинного інтересу до співрозмовника.

Домінуюча прагматична спрямованість особистості означає те, що домінуючим мотивом є результати планування та успіхи професійної діяльності, тобто особистість орієнтується на конкретні результати діяльності, саме вони, в свою чергу, визначають її цінність та значущість.

Ідеалістична спрямованість — це спрямованість на найвищі суспільні цінності, реалізація яких у повній мірі неможлива; домінуюча потреба — потреба у внутрішній діяльності, що характеризується прагненням до суспільного самоствердження.

Гуманістична спрямованість — спрямованість, при якій цілі, інтереси та потреби інших отримують першочергове значення; спілкування такої людини з іншими характеризується толерантністю, автентичністю, емпатійністю.

Відтак, показником ціннісно-мотиваційної складової готовності майбутніх бухгалтерів до викладацької діяльності є стійка гуманістична спрямованість, що визначає ставлення до оточуючих, інших суб'єктів освітнього процесу.

Крім того, для більш ґрунтовного дослідження структури мотивації професійно-педагогічної діяльності майбутніх викладачів застосовувався метод незавершених речень, який вважається додатковим, оскільки дозволяє простежити стійкість мотивації.

Методика незавершених речень сприяє збагаченню отриманих даних варіативністю індивідуальних особливостей у досліджуваних [3, с. 372]. Розроблені нами незавершені речення спрямовані на діагностику мотивації викладацької діяльності у вищому навчальному закладі, характеру професійної педагогічної ідентифікації (єдності Я та професії викладача ВНЗ), усвідомлення ними власного професійного майбутнього як педагогів вищої школи.

Дослідження мотивації викладацької діяльності магістрантів економічних спеціальностей.

Продовжіть, будь ласка, наступні речення:

1. Я вчусь у магістратурі для того, щоб...
2. Навчання у магістратурі необхідно для...
3. Після навчання у магістратурі...
4. Я і професія викладача ВНЗ...
5. Викладацька діяльність ...
6. Я як викладач ВНЗ...
7. Викладацька діяльність мені подобається тому, що...
8. Не маю бажання працювати педагогом вищої школи, оскільки...
9. Викладач ВНЗ економічних дисциплін — це ...
10. Мій погляд на викладацьку діяльність...

Такі незавершені речення як “Викладач ВНЗ економічних дисциплін — це ...”, “Викладацька діяльність ...”, “Мій погляд на викладацьку діяльність...” та ін., спрямовані на виявлення установок майбутніх бухгалтерів щодо викладацької діяльності, їх мотиваційної спрямованості (позитивної — негативної, зовнішньої — внутрішньої). Закінчення речення “Не маю бажання працювати педагогом вищої школи, оскільки...” прямо свідчать про характер мотивації викладацької діяльності.

Речення “Я і професія викладача ВНЗ...”, “Я як викладач ВНЗ...” дозволяють визначити професійно-педагогічну ідентичність магістрантів, а початок таких фраз як “Я вчусь у магістратурі для того, щоб...”, “Навчання у магістратурі необхідно для...”, “Після навчання у магістратурі...” виявляють усвідомленість магістрантами власної майбутньої сфери діяльності, в тому числі і педагогічної.

Змістовно-операційний компонент готовності майбутніх бухгалтерів до викладацької діяльності діагностувався нами також за допомогою декількох методик.

Так, для визначення когнітивного компоненту, тобто системи професійних знань щодо сутності викладацької діяльності, особливостей професійних вимог до особистості педагога вищої школи, специфіки розвитку викладача ВНЗ, нами застосований дидактичний тест.

Результати тестування оцінюються за чотирима рівнями: низьким, середнім, достатнім та високим.

Для діагностики конструктивного компоненту нами був використаний метод шкальної самооцінки: майбутні бухгалтери мали оцінити рівень сформованості власних викладацьких умінь за окремими групами, наведеними у таблиці 1.

Інструкція. Вам запропоновано групи професійних умінь викладача ВНЗ, які Ви маєте оцінити за рівнем їх розвитку, що в найбільшій мірі співпадає з Вашою думкою про себе за шкалою від 0 (найнижчий рівень

розвитку) до 9 (найвищий рівень розвитку). Для цього поставте “+” у відповідному стовпцю.

Особистісний компонент змістовно-операційної складової готовності майбутніх бухгалтерів до викладацької діяльності визначався нами за допомогою “Методики особистісного диференціалу” [2, с. 98]. Відповідно до підсистем професійно значущих якостей викладача ВНЗ нами були визначені п’ять факторів семантичного диференціалу: 1) моральні якості; 2) якості професійного мислення; 3) професійні емотивні якості; 4) комунікативні та 5) організаторські якості. Були підібрані особистісні властивості, що відображають протилежний полюс цих якостей за допомогою моделі структури особистості К.К. Платонова [2, с. 167]. Магістрант мав оцінити їх наявність у себе за 7-бальною шкалою згідно таблиці 2.

Інструкція. Вам пропонується оцінити самого себе за рисами, поданими у бланку.

За кожною підсистемою професійно значущих якостей (К — комунікативні, МО — моральні, МИ — професійного мислення, О — організаторські, Е — емотивні) підраховується сума балів. Максимальна сума за кожною підсистемою професійно значущих якостей складає 30 балів, мінімальна — (- 30 балів).

Рефлексивна складова готовності майбутніх бухгалтерів до викладацької діяльності досліджувалася нами за допомогою методики Є.Є. Рукавишнікової “Визначення рівня сформованості педагогічної рефлексії” [1, с. 37], яка має структуру особистісного опитувальника, складається з 34 запитань, відповіді на які дозволяють визначити рівень розвитку педагогічної рефлексії. Високий рівень розвитку педагогічної рефлексивності, за твердженням автора методики, свідчить про те, що викладач схильний аналізувати власну професійну діяльність та поведінку інших, вияснити причини та наслідки своїх дій як у минулому, так і в майбутньому; він здатний міркувати, аналізувати власну професійну діяльність, планувати та прогнозувати її можливі наслідки.

Низький рівень розвитку педагогічної рефлексії свідчить про те, що фахівцю дуже складно поставити себе на місце іншого, складно регулювати власну поведінку та професійну діяльність.

Середній рівень розвитку педагогічної рефлексії свідчить про її нестійкість, залежність від професійної ситуації.

ВИСНОВКИ

Комплекс вищезазначених методів діагностики забезпечить належну оцінку рівня готовності майбутніх бухгалтерів до викладацької діяльності, оскільки спрямований на забезпечення як змістовних, так і таких процесуальних компонентів викладацької готовності майбутніх фахівців — механізмів їх саморозвитку та самовдосконалення, успішного професійного становлення як позитивної мотивації професійного самовдосконалення та розвиненої професійної педагогічної ідентичності, розвитку педагогічної рефлексії.

Література:

1. Орлова І.В. Тренінг професійного самопознання: теорія, діагностика і практика педагогічної рефлексії / Орлова І.В. — СПб.: Реч, 2006. — 128 с.